

Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Öğretmen Öncelikleri: İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Bir Ölçekleme Çalışması

Eren Halil Özberk*
Hacettepe Üniversitesi

Elif Bengi Ünsal Özberk**
Adalet Bakanlığı

Öz

Bu çalışmanın amacı üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmen önceliklerinin tespit edilmesidir. Bu doğrultuda alanyazına ve uzman görüşüne dayalı olarak üstün yetenekli bireylere ait özellikler belirlenmiş, ardından bu öğrencileri seçmede en önemli referans kaynağı olan öğretmenlere bu kriterler sunularak onların görüşlerine göre ölçekleme yöntemi ile önem dereceleri tespit edilmiş ve bu önem derecelerinin öğretmenlerin demografik özelliklerine göre nasıl değişkenlik gösterdiği incelenmiştir. Bu amaçla ölçekleme çalışmasında üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri yedi ifade altında toplanmıştır. Araştırmada Ankara ili merkez ilçelerinde bulunan 785 öğretmenden bu 7 özelliği ikili karşılaştırma yaparak sıralamaları istenmiştir. Yapılan ölçekleme işlemi sonunda öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede ilk önce tercih ettiği özellik, çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması, son tercih ettiği özellik ise arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması olmuştur. Öğretmenlerin demografik özelliklerine göre önem sıralamasında ise üstün yetenekli çocukları belirlemede ilk tercih edilen özellik, çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması olmuştur.

Anahtar sözcükler: Üstün yetenekli, öğretmen öncelikleri, ikili karşılaştırma, ölçekleme

Teacher Priorities on Identifying Gifted Children: A Pair-Wise Comparison Method Scaling Study

Abstract

The aim of the research is to determine teacher priorities on identifying gifted children. The study is based on the principle of comparison of seven different specifications which were determined by literature and professionals majored in gifted education according to the judgments of the primary and secondary school teachers using pairwise comparison method according to various demographic variable. In that particular scaling study, specifications of gifted children have been summarized in seven statements. These seven statements have been asked 785 teachers in Ankara province to compare by using pairwise comparison. As a result of scaling study, that teacher's first specification choice for nominating students as gifted has been found as awareness to nature

**Sorumlu Yazar:* Uzm., Hacettepe Üniversitesi, Ankara, E-posta: erenozberk@gmail.com

**Uzm., Adalet Bakanlığı, Ankara E-posta: elifbengiunsal@gmail.com

and social events specification and the last choice has been found as leadership in entourage and in school environment. Based on all demographic variable, teacher's first specification choice for nominating students as gifted has been found as awareness to nature and social events.

Keywords: Gifted children, teacher priorities, pair-wise comparison, scaling

Üstün yetenekliliğin bilimsel olarak tartışılmaya başlandığı günlerden bu yana en önemli göstergesi zekâ kavramı olmuş ve zekâ testleri aracılığıyla tanımlamalar yapılmıştır. Yirminci yüzyıla yaklaştıkça, üstün zekâ tanımlarının genişletilerek üstün yetenek teriminin üstün zekâ terimi yerine kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Sak, 2010). Renzulli ve Reis (1985), üstün yetenekliliği ortalamanın üzerinde bir kabiliyet, yaratıcı düşünme ve görev sorumluluğunun birleşimi olarak tanımlamakta ve bu üç özelliğin üstün yetenekli olarak tanımlanan öğrencide birarada bulunması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca yazarlar, üstün yetenekli çocukların yukarıda belirtilen özelliklere ve bunları geliştirebilecek potansiyele sahip bireyler olduğunu vurgulamışlardır. Feldhussen'e (1986) göre ise üstün yeteneklilik, kişisel düşünce, motivasyon ve genel kabiliyetlerin birleşiminden oluşmaktadır. Kokot (1999) ise üstün yetenekliliği duygusal ve bilişsel deneyimleri anlama ve transfer etme yeteneği bakımından bireyin akranlarına göre daha farkında, daha duyarlı olması ve yeteneğini daha çok ortaya koyması şeklinde tanımlamaktadır. Gagne (2004) ve Mönks ve Katzko'ya (2005) göre üstün zekâlılık bireyin bir veya daha fazla alanda ortalamaya göre üstün yeterlilikte veya potansiyelde olması olarak tanımlanırken üstün yetenek, bir veya daha fazla alanda üstün performans gösterme şeklinde ifade edilmektedir.

Ülkemizde 1991 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından düzenlenen Birinci Özel Eğitim Konseyi sonrası kaleme alınan raporda üstün yetenekliler, "Genel ve/veya özel yetenekleri açısından, yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir." şeklinde tanımlanmaktadır (Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu, 1991; Akt., Levent, 2011). MEB ve Bilim Sanat Merkezlerinin (BİLSEM) yönergesinde ise üstün yetenekli öğrenciler; zekâ, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi veya akademik alanlarda yaşitlarına göre yüksek düzeyde başarı gösterdiği, alan konu ve uzmanları tarafından belirlenen çocuklar/öğrenciler olarak geçmektedir (MEB, 2015).

Akarsu'ya (2004) göre üstün yetenekliliği tanımlamak ve üstün yetenekli çocukların özelliklerini açıklamak için ortaya konulan kuramların ortak vurgusu, üstün yetenekli çocukların, fiziksel, zihinsel, sosyal ve kişilik özelliklerinin dağılımı, sıklığı, zamanlaması ve kompozisyonu açısından normal çocuklardan farklılık gösteren çocuklar olduğudur. Davaslıgil'e (1990) göre üstün yetenekli çocuklar, fiziksel özellik ve genel sağlık açısından normalin üstünde, yüksek derecede toplumsal duyarlılığa sahip, kendilerinden emin, dostça davranışlar gösteren liderlik potansiyeli yüksek, yaratıcı ve hayal güçleri gelişmiş çocuklardır.

Üstün yetenekli bireyler diğer bireylerden zihinsel, sosyal, kişilik ve fiziksel özellikleri bakımından farklılık sergilerler (Ataman, 2000; Chan, 2000; Davaslıgil, 2004; Silverman, 2011; Yakmacı-Güzel, 2002). Zihinsel ve bilişsel açıdan üstün yetenekli bireyler; çabuk ve hızlı öğrenirler (Clark, 2002; Cutts ve Moseley, 2004), ilgi alanları geniştir, ilgilerini çeken konularda dikkat süreleri uzundur ve keskin gözlem yapma becerileri vardır (Witty, 1958). Bu bireylerin dil gelişimleri daha hızlıdır, sözel becerileri yüksektir ve sözcük dağarcıkları geniştir (Clark, 2002; Renzulli ve diğ., 2002). Ayrıca problem çözme ve muhakeme becerileri üstündür, orjinal fikir ve çözümler üretebilirler (Clark, 2002; Cutts ve Moseley, 2004). Sosyal ve kişilik özellikleri açısından ise üstün yetenekli bireyler; çevreye ve sosyal içerikli konulara ilgilidirler ve güçlü etik değerleri vardır (Clark, 2002; Gross, 1993), meraklıdır, çok soru sorarlar ve liderlik özelliklerine sahiptirler (Clark, 2002; Renzulli ve diğ., 2002).

Tarihte üstün yeteneklilerin eğitimleri açısından 19. yüzyıl ve sonrası önemli gelişmeler görülmüştür. Özellikle Sovyetler Birliği'nin 1957'de ilk uzay aracı Sputnik'i uzaya fırlatmasının etkisi sonucunda Amerika

Birleşik Devletleri'nin yetkilileri kendilerini Rusya'dan bir adım geride görmüş, eğitim sistemlerini sorgulamış ve üstün yetenekli çocukların tanınması ve eğitimlerine yönelik ülkelerindeki açığın kapatılması gerektiğine karar vermişlerdir (Rudnitski, 2000). Bu durumun ardından üstün yetenekliliğin tanımına ve üstün yetenekli çocukların nasıl eğitileceğine ilişkin bilgiler, 1972 yılında, Amerika Birleşik Devletlerinde ilk kez resmi olarak yayımlanan Maryland raporunda verilmiştir. Rapora göre, üstün yeteneklilik genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı düşünce yeteneği, liderlik yeteneği, görsel sanatlarda yetenek, psikomotor yetenek alanlarının birinde ya da bir kaçında yüksek performans gösterme şeklinde tanımlanmıştır (Passow ve Rudnitski, 1993). Renzulli ve Reis'e (1985) ve Maryland raporuna göre, üstün yetenekli çocuklar yeteneklerini geliştirebilecek potansiyele sahip bireyler olduğundan bu çocuklar normal programlar yolu ile verilemeyen daha geniş kapsamlı eğitim olanaklarına ihtiyaç duyarlar. Üstün yetenekli çocuğun yeteneğini en etkin biçimde kullanabilmesi ve potansiyelini gerçekleştirebilmesi için yeteneklerinin sistemli ve programlı bir şekilde geliştirilmesi gerekmektedir (Renzulli, 1999).

Uzun (2004), üstün veya özel yeteneğin, başarıyı etkileyen diğer etkenlerle uygun koşullarda bir araya geldiği zaman, bireyler için önemli bir güç kaynağı olduğunu ancak üstün veya özel yeteneklilerin ciddi bir risk grubu olabileceğini de belirtmiştir. Uzun (2004) üstün yetenekli çocukların, yüksek zihinsel potansiyelleri uygun şekilde geliştirilip yönlendirilebilirse başarılı birer birey olacaklarını, hem ülkemize hem de insanlığa önemli katkılarda bulunacaklarını aksi halde üstün yetenekli bireylerin kendileriyle barışık olamadıkları gibi aile ve toplum için de sorunlu bir grup haline dönüşebileceklerini ifade etmiştir. Horn (2002) ve Clark (2002) ise üstün yetenekli öğrencilerin, özellikleri ve gereksinimleri yönünden yaşlılarından belirgin olarak farklılık gösterdiğini ve kendi potansiyellerini geliştirecek farklı eğitsel programlarla desteklenmeye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Üstün yetenekli ve üstün zekâlı insanlar toplum nüfusunun yaklaşık %2-3 kadarını oluşturmaktadır (Maryland, 1972). Üstün yetenekli bireylerin bir toplumun bütün kademelerinde bulunma ihtimali eşitken bu bireylerin ortaya çıkarılabilme şansları farklıdır ve bu yetenekler kolayca fark edilemez. Üstün yetenekli çocuklar, doğru ve etkin bir biçimde belirlenip uygun programlarla eğitildiği ve verilen eğitim hizmetlerinin gereksinimlerini karşılayacak şekilde planlandığı ve uygulandığı sürece, bu çocukların potansiyellerini gerçekleştiren daha etkili ve verimli birey olma olasılıkları artacaktır. Zamanında teşhis edilemeden, ihtiyaçlarına uygun eğitim alamayan üstün yetenekli çocukların ortalama yetenek yığını içinde kaybolması toplum için telafisi olmayan bir eksiklik (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1987).

Tüm bu unsurlar göz önüne alındığında üstün yetenekli bireylerin belirlenmesi ve tanınarak uygun eğitim alması büyük önem taşımaktadır. Üstün yeteneklilerin tanınması için kullanılan yöntemler, grup zekâ testleri, grup başarı testleri, bireysel zekâ testleri, yaratıcılık testleri, kritik düşünme testleri ve resim-müzik gibi sanat alanları için özel testler olarak sıralanabilir (Ersoy ve Avcı, 2004). Üstün yetenekliliği tanılama aşamasında birçok değerlendirme aracının bir arada kullanılması ve çok kaynaktan bilgi toplanması daha güvenilir sonuçlar vermektedir (Clark, 2002). Üstün yetenekliliği tanılama aşamasında, öğretmen değerlendirmeleri, uzman görüşleri, aile ile yapılan görüşmeler, anne baba değerlendirmeleri, akran değerlendirmeleri bilgi toplanabilecek kaynaklardır (Clark, 2002). Geçmişten günümüze üstün yeteneklileri tanılamak için yukarıda sayılan yöntemleri ve kaynakları da kullanan çeşitli modeller bulunmaktadır. Bu modellerden biri Renzulli (1990)'nin beş aşamadan oluşan döner kapı modelidir (Davis, Rimm ve Siegle, 2011). Bir diğeri ise Mönks (1992) tarafından geliştirilen Enter modelidir. Enter modeli, araştırma, daraltma, test etme, değerlendirme, gözden geçirme olmak üzere beş tanı basamağından oluşmaktadır (Ziegler ve Stöger, 2004).

Türkiye'de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili uygulamaların Osmanlı imparatorluğu döneminde Enderun mekteplerine kadar dayanan (Karabulut, 2010), oldukça uzun bir geçmişi olmasına rağmen, çağdaş uygulamalar incelendiğinde bu alanda önemli nicel ve nitel yetersizliğin olduğu göze çarpmaktadır (Sak, 2011). Ülkemizde üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için kurulmuş olan farklı program türleri ile bazı özel ve resmi kurumlar bulunmaktadır. Bu konuda iki örnek Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkes Özel Lisesi (TEVİTÖL) ve

Anadolu Üniversitesi Üstün Yetenekliler Eğitim Programı (ÜYEP)'dir. Her iki kurum da üstün yetenekliliğin tanınmasında farklı yöntemler kullanmaktadır.

TEVİTÖL, orta öğretim düzeyindeki üstün yetenekli öğrencilere eğitim vermektedir. Üstün yetenekli çocukların tanınmasında; aileleri tarafından aday gösterilen öğrencilerin Progresif Matrisler Grup Testi uygulamasına alınması, ardından WISC-R zekâ ölçeği ile bireysel incelemeye alınması ve bir haftalık süreyle devam eden eğitim kampında çocukların fen bilimleri, matematik, dil sanatları, resim ve müzik alanlarında performans değerlendirmesine tabi tutulmasını içeren üç aşamadan oluşan kapsamlı bir tarama çalışması uygulamaktadır (Bildiren ve Uzun, 2007).

ÜYEP ise, üstün yetenekli öğrencilerin örgün eğitimlerine ek olarak bireysel farklılıklarına uygun ve bilimsel temellere dayalı destekleyici eğitim etkinlikleri sunmayı amaçlayan, öğrencilerin, üniversitede çalışan öğretim üyelerinden ve bilim insanlarından dersler alarak kendilerini geliştirme yeteneklerini keşfetme olanağı buldukları kendine özgü tanılama, müfredat, öğretim, değerlendirme, program ve öğretmen eğitimi bileşenlerinden oluşan kapsamlı bir programdır (Sak, 2009). ÜYEP tanılama modeli ise; örnekleme dayalı tanılama, doğal seleksiyon-uyumsal ayıklanma, yeteneğin alana özgü ölçümü ve çoklu ölçüt kullanımını içeren dört özgün özellikten oluşmaktadır (Sak, 2011).

Türk Eğitim Sistemi'nde örgün eğitim kapsamında, tam zamanlı olarak sadece üstün yetenekli öğrencilere eğitim veren bir devlet kurumu bulunmaktadır. Ancak, ülkemizde üstün yetenekli bireylerin yeteneklerini fark etmeleri, akademik gelişimleri yanında sosyal ve duygusal yönden de gelişimlerinin desteklenmesi amacı ile MEB bünyesinde BİLSEM açılmıştır. Ülkemizde üstün yetenekli öğrencilerin yeteneklerinin gelişimine yönelik olarak kurulmuş olan programlar ve kurum/kuruluşlar arasında en yaygın olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürütmekte olan kurumlar BİLSEM'dir. BİLSEM yönergesine göre, merkezlerdeki eğitim-öğretim etkinlikleri okul öncesi eğitimi çağındaki üstün yetenekli çocuklar tam gün, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrenciler örgün eğitimlerine akranları ile birlikte kayıtlı oldukları okullarında devam edecek şekilde planlanmıştır (MEB, 2015). BİLSEM, ilköğretim ve lise seviyesindeki üstün yetenekli öğrencilerin formal eğitimin yanı sıra, okuldan arta kalan vakitlerinde katılabildikleri yetenek atölyelerini içermektedir. MEB bünyesindeki BİLSEM'lerce tanılama uygulaması BİLSEM Yönergesinde (MEB, 2015) belirtilen esaslara göre gerçekleştirilmektedir. Yönergede başvuru, aday gösterme, test etme ve karara varma aşamaları ve bu aşamaların nasıl gerçekleştirildiği şu şekilde açıklanmaktadır:

Başvuru Aşaması: İlde bulunan bilim ve sanat merkezince, değerlendirme için başvuruda izlenmesi gereken adımları içeren açıklama ve olası üstün yetenekli bireyleri aday gösterme formları her öğretim yılının ekim ayı içerisinde il genelindeki tüm ilköğretim birinci kademedeki okullara duyurulur.

Aday Gösterme Aşaması: Merkezlere, üstün yetenekli çocuk/öğrencileri belirlemek amacıyla okul öncesi eğitimi çağındaki çocuklar veliler veya okul öncesi eğitim kurumları öğretmenleri tarafından, ilköğretim çağı öğrencileri örgün eğitim kurumu sınıf ve şube öğretmenleri tarafından ortaöğretim öğrencileri de sınıf rehber öğretmenler kurulu tarafından aday gösterilir.

Aday gösterilecek okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocuklar/öğrenciler için, her öğretim yılının ekim ayı içinde MEB'ce hazırlanan gözlem formları, il ve ilçelerde bulunan okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına, merkez tarafından gönderilir. Bu gözlem formları;

- 1) Okul öncesi eğitimi çağında olup herhangi bir okul öncesi kurumuna devam edemeyen 3-6 yaş grubu çocukların velilerince,
- 2) Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-6 yaş grubu çocuklar için okul öncesi öğretmenleri veya velilerince,
- 3) İlköğretim kurumlarında 1-5 sınıflar için sınıf öğretmenleri; 6-8 sınıflar için şube öğretmenler kurulunca,

4) Ortaöğretim kurumlarında sınıf rehber öğretmenler kurulunca doldurulur.

BİLSEM Yönergesinde belirtildiği üzere ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde tanılama süreci, her eğitim-öğretim yılının belirli dönemlerinde üstün yetenekli olma potansiyeline sahip olan öğrencilerin kendi sınıf öğretmenleri tarafından aday gösterilmeleri ile başlamaktadır. Akar ve Akar'ın (2011) da belirttiği gibi üstün yetenekli öğrencilerin aday gösterilebilmeleri, BİLSEM'lerce tanılama uygulaması BİLSEM Yönergesinde (MEB, 2007, 2015) belirtilen esaslara göre onların ebeveynleri ve/veya öğretmenleri tarafından farkedilmeleri ile mümkün olabilmektedir. Öğretmenlerin ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde öğrencileri aday göstermesi, BİLSEM'lerde gerçekleştirilmekte olan tanılama süreçlerinin temelini oluşturmaktadır. Buradaki en önemli nokta, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin tanılanmasında ilk basamak olan aday gösterme işlemini hangi kriterlere göre yaptıklarıdır. Çünkü bu noktada gözden kaçan ve değerlendirmeye alınmayan bir özellik, aslında üstün yetenekli olan bir öğrencinin tanılanma sürecine dahi katılmadan elenmesine neden olabilmektedir.

Uluslararası alanyazında üstün yetenekli öğrencinin aday gösterilme sürecine ilişkin birçok çalışma (Al-Hroub ve Whitebread, 2008; Hadaway ve Marek-Schroer 1992; Hoge ve Cudmore, 1986; Neber, 2004; Schack ve Starko, 1990) olmasına rağmen, Türkiye'de, aday gösterme sürecine ilişkin yapılmış yalnızca birkaç çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar da, aday gösterme sürecinin ne derece doğru olarak yapıldığını, aday gösterme neticesinde üstün yetenekli olarak tespit edilen çocukların isabetliliğini incelemektedir (Akar ve Uluman, 2013; Dağlıoğlu, 1995). Ancak aday gösterme sürecinde öğretmenlerin öğrencilerin hangi özelliklerine göre öğrencileri üstün yetenekli olarak nitelendirdiği ve bu özellikleri tercih etme önceliklerinin neler olduğuna ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada öncelikle alanyazına ve uzman görüşüne dayalı olarak üstün yetenekli bireylere ait özellikler belirlenmiş, ikinci kısım olarak bu öğrencileri seçmede en önemli referans kaynağı olan öğretmenlere bu kriterler sunularak onların görüşlerine göre ölçekleme yöntemi ile önem dereceleri belirlenmiştir. Ardından üstün yetenekli çocukları belirlemede en önemli referans olan öğretmenlerin bu çocukları belirlerken cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği ya da bu çocukları belirlerken kriterlere ait öncelik sıralarının branşlarına, mezun oldukları fakülteye, çalıştıkları kuruma, üstün yetenekli çocuklarla ilgili herhangi bir eğitim alıp almamalarına göre değişip değişmediği bu çalışma kapsamında incelenmiştir. Belirlenen düzeylerin ikili karşılaştırma yöntemiyle belirlenmesinin, bahsedilen özelliklerin düzeylerinin eşit aralıklı bir ölçek üzerinde gösterilmesine olanak sağlaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu şekilde sadece görüşlere dayalı frekanslar ile yetinmenin ötesine geçilerek, bu özelliklerin üstün yetenekli öğrencileri aday göstermede önem düzeylerinin daha etkili bir biçimde karşılaştırılması, dolayısıyla istatistiksel açıdan ayrıntılı bilgi elde edilmesinin mümkün olacağı söylenebilir.

Bu araştırma, tanılama sürecinin ilk basamağı olan aday gösterme işlemi yapılırken öğretmenlerin, öğrencileri hangi özellikleri açısından üstün yetenekli olarak aday gösterdiklerini, bu özelliklere ilişkin önem derecelerinin ne olduğunu ve çeşitli demografik özelliklere göre önem derecelerinin nasıl değişkenlik gösterdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

İkili karşılaştırmalara dayalı ölçekleme yöntemi kullanılarak, öğretmenlerin, öğrencileri üstün yetenekli olarak aday gösterirken dikkate aldıkları özellikleri

- 1) Tüm grup için tercih etme öncelikleri nelerdir?
- 2) Tercih etme öncelikleri öğretmenlerin cinsiyetine göre nasıl değişmektedir?
- 3) Tercih etme öncelikleri öğretmenlerin branşına göre nasıl değişmektedir?
- 4) Tercih etme öncelikleri öğretmenlerin mezun oldukları fakülteye göre nasıl değişmektedir?
- 5) Tercih etme öncelikleri öğretmenlerin çalıştıkları kuruma göre nasıl değişmektedir?

- 6) Tercih etme öncelikleri öğretmenlerin üstün yetenekli çocuklarla ilgili herhangi bir eğitim alıp almamalarına göre nasıl değişmektedir?
- 7) Tercih etme öncelikleri öğretmenlerin üstün yetenekli olduğunu düşündüğü bir öğrenciyi aday gösterip göstermemelerine göre nasıl değişmektedir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma ile MEB görev yapan öğretmenlerin “üstün yetenekli çocukları belirlemede kullandıkları öncelikleri” ikili karşılaştırma yöntemi kullanılarak ölçeklendirmeleri amaçlanmıştır. Bu açıdan çalışma, geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olan tarama modelinde betimsel bir çalışmadır (Karasar, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ili merkez ilçelerinde bulunan 474 ilköğretim öğretmeni ve 311 ortaokul öğretmeni olmak üzere toplam 785 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma grubunda hem ilkokul hem de ortaokuldan öğretmen seçilmesinin nedeni, üstün yetenekli olduğu düşünülen çocukların her iki kurumdan da seçilebiliyor olmasıdır (MEB, 2015). Araştırma 415 kadın ve 370 erkek öğretmen üzerinden yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin frekans dağılımı Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1

Çalışma Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	415	52,9
Erkek	370	47,1
Branş		
Sınıf Öğretmenliği	297	37,8
Diğer	488	62,2
Mezun Olunan Fakülte		
Eğitim Fakültesi	446	56,8
Diğer	339	43,2
Çalıştığınız Kurum		
İlkokul	474	60,4
Ortaokul	311	39,6
Üstün Yetenekli Çocuklarla İlgili Herhangi Bir Eğitim Alma Durumu		
Eğitim Alanlar	316	40,3
Eğitim Almayanlar	469	59,7
Üstün Zekâlı Olduğu Düşünülen Bir Çocuğu RAM’a Yönlendirme Durumu		
Evet, yönlendirdim	256	32,6
Hayır, yönlendirmedim	529	64,7
TOPLAM	785	100

Veri Toplama Araçları ve İşlem

Araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin genel özelliklerinden hangilerinin öğretmenler tarafından aday göstermede daha etkili olduğunu belirlemek amacıyla üstün yetenekli öğrencilerin genel özellikleri incelenmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında öğretmenlerin aday gösterme sürecinde üstün yetenekli olarak nitelendirilecek öğrencilerde aramaları gereken özellikler, alanyazın araştırmasının yanında (Ataman, 1998; Clark, 2002; Davaslıgil, 1990; Feldhussen, 1998; Gross, 1993; Johnsen, 2009; Kelemen, 2012; Renzulli, 1999; Terman, 1924), üstün yetenekliler alanında çalışan akademisyenler, BİLSEM’de çalışan psikolojik danışma ve rehberlik

birimi öğretmenleri, sınıf ve branş öğretmenlerine danışılmış, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri seçmesinde kullandıkları özelliklerin neler olması gerektiği hakkında görüşler alınarak yedi başlık altında toplanmıştır. Bu sayede alanyazına dayalı teorik olarak belirlenmiş özelliklerin yanı sıra işevuruk olarak belirlenmiş özelliklerin de ölçeklemeye alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla ölçekleme çalışmasında üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri yedi ifade altında toplanmıştır.

- 1) Soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi (yaratıcılık)
- 2) Akademik olarak başarılı olması
- 3) Çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgiye sahip olması (öğrenme)
- 4) Merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması (güdüsel)
- 5) Dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade edebilmesi
- 6) Çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması
- 7) Arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması (önderlik)

Belirlenen yedi özellikten öğretmenlerin ikili olarak karşılaştıracakları 21 ifade oluşturulmuş ve öğretmenlerden bu ikililerden hangisini diğerine kıyasla öncelikli bulduklarını işaretlemeleri istenmiştir. Belirlenen yedi ifadeyi içeren ikili karşılaştırmanın doğasına uygun bir anket formu oluşturulmuş ve bu form ile birlikte öğretmenlerin cinsiyet, branş, mezun olunan fakülte, çalıştığı kurum ile birlikte daha önce üstün yetenekliler hakkında eğitim alma ve üstün yetenekli olduğunu düşündüğü bir öğrenciyi aday gösterme durumları gibi betimsel ifadeler de sorulmuş; bu betimsel ifadeler ölçekleme analizlerine bağımsız değişken olarak alınmıştır. Veriler 2014-2015 eğitim-öğretim yılında araştırmaya katılan her bir öğretmen ile yüzyüze görüşülerek ve ölçeğe ilişkin yönergeler ayrıntılı şekilde açıklanarak elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler, Thurstone'un karşılaştırmalı yargı kanununun III. hal denklemi ile tam veri matrisinden ölçeklenmiştir. Yargıların toplanması için öğretmenlere, üstün yetenekli çocukları belirlemede kullandıkları düşünülen yedi uyarıcı verilmiştir. Sınıf içinde üstün yetenekli olduğu düşünülen öğrencileri seçmede kullanılan ifadeler ikili olarak karşılaştırılmış şekilde öğretmenlere sunulmuştur. Öğretmenlerden karşılaştırılmış her bir ikiliden uygun olanı işaretleyerek her ifadeden birini diğerine tercih etmesi istenmiştir.

Her bir öğretmenin ikili olarak yapmış olduğu karşılaştırmalara ait frekans değerleri belirlenmiş ve ardından bu değerler ile ham puanlar matrisi oluşturulmuştur. Elde edilen matris öğretmenlerin belirlenen yedi ifadeyi diğerlerinden kaç kez daha önemli olarak yargıladığına ait frekansları ($S_j > S_k$) içerir. Frekans matrisinin her bir elemanı ikili karşılaştırmayı yapan toplam öğretmen sayısına bölünerek oranlar matrisi oluşturulmuştur. Oranlar matrisinin elemanlarına karşılık gelen Z değerleri belirlenerek birim normal sapmalar matrisi oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucu belirlenen yedi özelliğin varyansları arasındaki farkların büyük olması nedeniyle özelliklerin ölçekleme boyutundaki yerleri değiştiğinden V. hal yerine III. hal denklemi kullanılmıştır. Gerçekte varyanslar arası farklar büyük iken varyansları eşit sayarak V. hal denklemi ile ölçekleme yapmak, işlemlerde biraz ekonomi sağlamasına karşılık, uyarıcıların ölçek değerlerinde küçümsenemeyecek hatalara sebep olabilir. Bunun için ayırt etme yargıları varyansları hesaplanmalı, varyanslar arası farklar önemli bulunursa III. hal yöntemi tercih edilmelidir (Turgut ve Baykul, 1992). Bu amaçla, Z matrisi oluşturulduktan sonra ayırt etme yargılarının varyansları ve varyans toplamları matrisi oluşturularak ölçek değerlerinin elde edildiği S matrisi hesaplanmıştır.

Bulgular

Tüm Grup İçin Elde Edilen Ölçek Değerleri

İkili karşılaştırma yöntemi kullanarak tüm grup için ölçek değerlerinin hesaplanmasında ilk olarak frekans matrisi hesaplanmış ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Ham Puanlar Matrisi ($F[n(S_j > S_k)]$)

Uyarıcılar	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
M1		132	126	461	542	164	508
M2	653		429	472	306	340	374
M3	659	356		484	176	333	539
M4	324	313	301		182	452	539
M5	243	479	609	603		269	346
M6	621	445	452	333	516		432
M7	277	411	432	246	439	353	

İkinci aşamada elde edilen oranlar matrisinin tüm gruptaki öğretmenlerin sayısına (N=785) bölünmesi ile elde edilen oranlar matrisi hesaplanıp Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Oranlar Matrisi ($P[\frac{n(S_j > S_k)}{N}]$)

Uyarıcılar	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
M1	0,000	0,168	0,161	0,587	0,690	0,209	0,647
M2	0,832	0,000	0,546	0,601	0,390	0,433	0,476
M3	0,839	0,454	0,000	0,617	0,224	0,424	0,687
M4	0,413	0,399	0,383	0,000	0,232	0,576	0,687
M5	0,310	0,610	0,776	0,768	0,000	0,343	0,441
M6	0,791	0,567	0,576	0,424	0,657	0,000	0,550
M7	0,353	0,524	0,550	0,313	0,559	0,450	0,000

III. hal denklemi ile ölçeklemede ayırt etme yargılarının varyanslarının hesaplanmasında Z matrisinden yararlanılmış ve varyanslara ait değerler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Varyans Toplamları Matrisi ($\sigma_j^2 + \sigma_k^2$)

Uyarıcılar	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
	0,054	0,950	0,272	1,171	0,359	2,385	4,183
M1	0,054	1,004	0,326	1,225	0,413	2,439	4,237
M2	0,950	1,004	1,222	2,121	1,309	3,335	5,133
M3	0,272	0,326	1,222	1,443	0,631	2,657	4,454
M4	1,171	1,225	2,121	1,443	1,530	3,556	5,353
M5	0,359	0,413	1,309	0,631	1,530	2,744	4,542
M6	2,385	2,439	3,335	2,657	3,556	2,744	6,568
M7	4,183	4,237	5,133	4,454	5,353	4,542	6,568

En son aşamada ise varyans toplamları matrisi oluşturularak ölçek değerlerinin elde edildiği S matrisi hesaplanmıştır ve Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

$$S \text{ Matrisi } (S_j - S_k = Z_{jk} \sqrt{\sigma_j^2 + \sigma_k^2})$$

Uyarıcılar	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
M1	0,000	-0,937	-0,517	0,239	0,298	-1,251	0,777
M2	1,554	0,000	0,197	0,496	-0,478	-0,375	-0,134
M3	0,832	-0,148	0,000	0,400	-0,761	-0,333	1,026
M4	-0,387	-0,511	-0,538	0,000	-1,347	0,444	1,125
M5	-0,498	0,385	0,837	1,067	0,000	-0,740	-0,318
M6	1,790	0,405	0,432	-0,468	0,923	0,000	0,324
M7	-0,962	0,161	0,328	-1,341	0,389	-0,376	0,000
ΣZ_j	2,330	-0,645	0,738	0,391	-0,976	-2,630	2,801
S_j	0,333	-0,092	0,105	0,056	-0,139	-0,376	0,400
S_c	0,708	0,284	0,481	0,432	0,236	0,000	0,776

Tablo 5'ten elde edilen değerler yardımıyla üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmenlerin öncelikli olarak tercih ettiği özelliklere ilişkin ölçek değerleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Öğretmen Önceliklerine İlişkin Tüm Gruba Ait Ölçek Değerleri

		Ölçek Değeri	Sıra
M1	Soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi (yaratıcılık)	0,7085	6
M2	Akademik olarak başarılı olması	0,2835	3
M3	Çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgiye sahip olması	0,4811	5
M4	Merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması	0,4315	4
M5	Dil becerisini kullanarak kendini farklı şekilde ifade edebilmesi	0,2362	2
M6	Çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması	0,0000	1
M7	Arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması	0,7759	7

Tablo 6'ya göre öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede ilk önce tercih ettiği özellik öğrencinin çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması olmuştur. İkinci sırada dil becerisini kullanarak kendini farklı şekilde ifade edebilmesi yer alırken; son sırada arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması yer almıştır. Öğretmenlerin geneli üzerinde yapılan araştırma sonucuna bakıldığında, öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede öncelikli olarak çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olma özelliğini tercih etmektedirler. Öğretmenlerin en az tercih ettiği özellik ise öğrencilerin arkadaş çevresinde liderlik özelliklerine sahip olmasıdır.

Cinsiyete Göre Elde Edilen Ölçek Değerleri

Araştırma kapsamında incelenen üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmen önceliklerinin cinsiyete göre belirlenen ölçek değerleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Öğretmen Önceliklerinin Cinsiyetlere Göre Ölçek Değerleri

Faktörler	Ölçek Değeri		Sıra Numarası	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
M1 Soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi (yaratıcılık)	0,509	0,590	6	7
M2 Akademik olarak başarılı olması	0,211	0,299	2	3
M3 Çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgiye sahip olması	0,402	0,420	5	5
M4 Merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması	0,391	0,410	4	4
M5 Dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade edebilmesi	0,270	0,290	3	2
M6 Çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması	0,000	0,000	1	1
M7 Arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması	0,595	0,558	7	6

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede her iki cinsiyette de ilk sırada kullanılan özelliğin *çevre ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması* olduğu görülmüştür. İkinci sıradaki özelliklere bakıldığında erkek öğretmenler *dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade etmeyi* daha çok tercih ederken, kadın öğretmenler *akademik olarak başarılı olmayı* ikinci öncelik olarak belirlemişlerdir. Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede her iki cinsiyete göre son sırada tercih ettikleri özellikler de değişmektedir. Kadın öğretmenler *arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olma* özelliğini son sıraya koyarken; erkek öğretmenler *soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretilmesi* özelliğini son sıraya taşımışlardır. Ölçek değerleri karşılaştırıldığında sıralamaların her iki grup için değişse de ölçek değerlerinin ve ölçek aralıklarının birbirlerine yakın ve benzer olduğu görülmüştür.

Branşa Göre Elde Edilen Ölçek Değerleri

Araştırma kapsamında incelenen üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmen önceliklerinin branşa göre belirlenen ölçek değerleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Öğretmen Önceliklerinin Branşa Göre Ölçek Değerleri

Faktörler	Ölçek Değeri		Sıra Numarası	
	Sınıf	Branş	Sınıf	Branş
M1 Soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi (yaratıcılık)	0,626	0,560	7	6
M2 Akademik olarak başarılı olması	0,202	0,278	2	3
M3 Çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgiye sahip olması	0,471	0,390	5	5
M4 Merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması	0,423	0,377	4	4
M5 Dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade edebilmesi	0,262	0,266	3	2
M6 Çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması	0,000	0,000	1	1
M7 Arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması	0,507	0,608	6	7

Tablo 8 incelendiğinde üstün yetenekli çocukları belirlemede hem sınıf hem de branş öğretmenlerinde ilk sırada tercih ettiği özelliğin, *çevre ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması* olduğu belirlenmiştir. İkinci sıradaki özelliklere bakıldığında branş öğretmenleri *dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade etmeyi* daha çok tercih ederken, sınıf öğretmenleri *akademik olarak başarılı olmayı* ikinci öncelik olarak belirlemişlerdir.

Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede hem sınıf hem de branş öğretmenlerine göre son sırada tercih ettikleri özellikler de değişmektedir. Branş öğretmenleri *arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olma* özelliğini son sıraya koyarken; sınıf öğretmenleri *soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretilmesi* özelliğini son sıraya taşımışlardır. Ölçek değerleri karşılaştırıldığında sıralamaların her iki grup için değiştiğini, sınıf

öğretmenlerinde özellikle üçüncü tercihten sonraki ölçek değerlerinin branş öğretmenlerine göre biraz daha yüksek çıktığı görülmüştür.

Mezun Olunan Fakülteye Göre Elde Edilen Ölçek Değerleri

Araştırma kapsamında incelenen üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmen önceliklerinin öğretmenlerin mezun oldukları fakülteye göre ölçek değerleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Öğretmen Önceliklerinin Mezun Olunan Fakülteye Göre Ölçek Değerleri

Faktörler	Ölçek Değeri		Sıra Numarası	
	Eğitim	Diğer	Eğitim	Diğer
M1 Soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi (yaratıcılık)	0,462	0,665	7	6
M2 Akademik olarak başarılı olması	0,185	0,341	2	2
M3 Çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgiye sahip olması	0,358	0,465	5	4
M4 Merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması	0,344	0,472	4	5
M5 Dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade edebilmesi	0,225	0,354	3	3
M6 Çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması	0,000	0,000	1	1
M7 Arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması	0,456	0,732	6	7

Tablo 9 incelendiğinde öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede hem eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin hem de diğer fakülte mezunu öğretmenlerin ilk üç sıradaki tercihlerinin aynı olduğu belirlenmiştir. Buna göre mezun olunan fakülteye göre öğretmen önceliklerinde *çevre ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması, akademik olarak başarılı olması ve dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade edebilmesi* özellikleri ilk üç sırayı oluşturmaktadır.

Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede mezun olunan fakülteye göre son sırada tercih ettikleri özellikler ise ilk sıraların aksine değişmektedir. Diğer fakülte mezunu öğretmenler *arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olma* özelliğini son sıraya koyarken; eğitim fakültesi mezunu öğretmenler *soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi* özelliğini son sıraya taşımışlardır. Ölçek değerleri karşılaştırıldığında ölçek değerlerinin diğer fakülte mezunu öğretmenlerde eğitim fakültesi mezunu öğretmenlere göre yüksek çıktığı görülmüştür. Diğer fakülte mezunu öğretmenlerde en büyük ölçek değeri 0,732 iken eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerde 0,462 olarak tespit edilmiştir.

Çalıştıkları Kuruma Göre Elde Edilen Ölçek Değerleri

Araştırma kapsamında incelenen üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmen önceliklerinin öğretmenlerin çalıştıkları kuruma göre ölçek değerleri Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Öğretmen Önceliklerinin Çalıştıkları Kuruma Göre Ölçek Değerleri

Faktörler	Ölçek Değeri		Sıra Numarası	
	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul
M1 Soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi (yaratıcılık)	0,677	0,567	7	6
M2 Akademik olarak başarılı olması	0,238	0,294	3	3
M3 Çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgiye sahip olması	0,466	0,396	5	5
M4 Merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması	0,426	0,379	4	4
M5 Dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade edebilmesi	0,222	0,288	2	2
M6 Çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması	0,000	0,000	1	1
M7 Arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması	0,586	0,576	6	7

Tablo 10 incelendiğinde üstün yetenekli çocukları belirlemede hem ilkökulda hem de ortaokulda çalışan öğretmenlerin son iki özellik hariç tercihlerinin aynı olduğu belirlenmiştir. Buna göre çalıştıkları kurumlara göre her iki gruptaki öğretmenler ilk beş sıradaki *çevre ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması, akademik olarak başarılı olması ve dil becerisini kullanarak kendini farklı şekilde ifade edebilmesi, merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması* ile çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgiye sahip olması özelliklerini aynı öncelikle tercih etmişlerdir.

Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede son sırada tercih ettikleri özellikler ise çalıştıkları kuruma göre değişmektedir. Ortaokulda çalışan öğretmenler *arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olma* özelliğini son sıraya koyarken; ilkökulda çalışan öğretmenler *soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretilmesi* özelliğini son sıraya taşımışlardır. Ölçek değerleri karşılaştırıldığında ortaokulda çalışan öğretmenlerde değerlerin ilkökulda çalışan öğretmenlere göre çok az da olsa farklı çıktığı görülmüştür.

Üstün Yetenekli Çocuklarla İlgili Herhangi Bir Eğitim Almalarına Göre Elde Edilen Ölçek Değerleri

Araştırma kapsamında incelenen üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmen önceliklerinin üstün yetenekli çocuklarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim almalarına göre belirlenen ölçek değerleri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Öğretmen Önceliklerinin Üstün Yeteneklilerle İlgili Eğitim Alma Durumlarına Göre Ölçek Değerleri

Faktörler	Ölçek Değeri		Sıra Numarası	
	Eğitim Alan	Eğitim Almayan	Eğitim Alan	Eğitim Almayan
M1 Soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi (yaratıcılık)	0,587	0,513	6	7
M2 Akademik olarak başarılı olması	0,307	0,211	3	2
M3 Çok çeşitli konularda yoğun ve derinbilgiye sahip olması	0,503	0,363	5	4
M4 Merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması	0,382	0,391	4	5
M5 Dil becerisini kullanarak kendini farklı şekilde ifade edebilmesi	0,247	0,263	2	3
M6 Çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması	0,000	0,000	1	1
M7 Arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması	0,663	0,508	7	6

Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede üstün yetenekli çocuklarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim alma durumlarına göre eğitim alan öğretmenler ve almayan öğretmenlerin tercihlerinde ilk sıraya koydukları *çevre ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması* özelliği dışındaki tercihlerinin farklı oldukları belirlenmiştir. Üstün yeteneklilerle ilgili hizmet içi eğitim alan öğretmenler *dil becerisini kullanarak kendini farklı şekilde ifade etmeyi* ikinci tercih olarak belirlerken, diğer tercihler sırasıyla *akademik olarak başarılı olmak, merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması, çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgilere sahip olması, soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi* ve son olarak da *arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olmasıdır*.

Üstün yeteneklilerle ilgili hizmet içi eğitim almayan öğretmenlerin ikinci tercihi *akademik olarak başarılı olması* özelliğidir. Bu özelliği sırasıyla *dil becerisini kullanarak kendini farklı şekilde ifade, çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgiye sahip olması, merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması, arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması* ve son olarak da *soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi* özelliği takip etmektedir. Üstün yeteneklilerle ilgili hizmet içi eğitim alma durumlarına göre ölçek değerleri karşılaştırıldığında ölçek değerlerinin birbirlerine yakın değerler aldıkları görülmüştür. Fakat sıralamalarda ilk özellik hariç büyük farklılıklar tespit edilmiştir.

Üstün Yetenekli Olduğunu Düşündüğü Bir Öğrenciyi Aday Göstermelerine Göre Elde Edilen Ölçek Değerleri

Araştırma kapsamında incelenen üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmen önceliklerinin üstün yetenekli olduğunu düşündüğü bir öğrenciyi Rehberlik ve Araştırma Müdürlüklerine (RAM) yönlendirmelerine, aday göstermelerine göre belirlenen ölçek değerleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemede Öğretmen Önceliklerinin Üstün Yetenekli Olduğunu Düşündüğü Bir Öğrenciyi Aday Göstermelerine Göre Ölçek Değerleri

Faktörler	Ölçek Değeri		Sıra Numarası	
	Aday Gösteren	Aday Göstermeyen	Aday Gösteren	Aday Göstermeyen
M1 Soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretmesi (yaratıcılık)	0,539	0,543	7	6
M2 Akademik olarak başarılı olması	0,258	0,245	2	2
M3 Çok çeşitli konularda yoğun ve derin bilgiye sahip olması	0,427	0,411	4	5
M4 Merak ettiği konularda tek başına ve derinlemesine inceleme yapması	0,448	0,369	5	4
M5 Dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade edebilmesi	0,316	0,269	3	3
M6 Çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması	0,000	0,000	1	1
M7 Arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması	0,497	0,625	6	7

Tablo 12 incelendiğinde üstün yetenekli olduğunu düşündüğü bir öğrenciyi aday gösteren öğretmenlerin ve aday göstermeyen öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede ilk üç sıradaki tercihlerinin aynı olduğu belirlenmiştir. Buna göre üstün yetenekli olduğunu düşündüğü bir öğrenciyi aday gösterme durumlarına göre öğretmen önceliklerinde *çevre ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması, akademik olarak başarılı olması ve dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade edebilmesi* özellikleri ilk üç sırayı oluşturmaktadır.

Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede üstün yetenekli olduğunu düşündüğü bir öğrenciyi aday gösterme durumlarına göre son dört sırada tercih ettikleri özellikler ise, aday gösteren öğretmenler ile aday göstermeyen öğretmenler arasında değişmektedir. Üstün yetenekli olduğunu düşündüğü bir öğrenciyi aday gösteren öğretmenler *soru ve sorunlara çok sayıda fikir üretilmesi* özelliğini son sıraya koyarken; üstün yetenekli olduğunu düşündüğü bir öğrenciyi aday göstermeyen öğretmenler ise *arkadaş çevresinde liderlik* özelliğine sahip olması özelliğini son sıraya taşımışlardır. Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede üstün yetenekli olduğunu düşündüğü bir öğrenciyi aday gösterme durumlarına göre elde edilen ölçek değerleri karşılaştırıldığında ölçek değerlerinin birbirlerine yakın oldukları görülmüştür.

Tartışma

Türkiye’de de BİLSEM üstün yetenekli öğrencilere en yaygın şekilde eğitim veren kurumlardır. Bilim Sanat Merkezlerince tanılama uygulaması BİLSEM Yönergesinde (MEB, 2007) belirtilen esaslara göre sırasıyla, başvuru, aday gösterme, test etme ve karara varma aşamalarından oluşmaktadır. İlköğretim ve ortaöğretim öğrencileri için öğretmenin bildirim/aday göstermesi, BİLSEM’lerde gerçekleştirilmekte olan tanılama sürecinin temelidir. Aday gösterme, öznel temellere dayalı olarak yapılan bir ölçme işlemidir (Merrick ve Targett, 2004). Bu yüzden üstün yetenekli öğrencilerin tanılanmasında öğretmenin aday göstermesi, en yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri olmasına rağmen aynı zamanda da problemlili süreçlerden biridir (Davis, Rimm ve Siegle, 2011).

Üstün yetenekli öğrencinin öğretmeni tarafından isabetli aday gösterilmesini inceleyen Akar ve Uluman (2013), genel olarak sınıf öğretmenlerinin doğru aday gösterme yüzdesini %18, benzer bir şekilde Dağlıoğlu (1995) ise, doğru aday gösterme yüzdesini %22,5 olarak tespit etmiştir. Aday gösterme isabetliliğinin bu denli

düşük olması, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri aday göstermede kullanacakları kriterlerin başka bir deyişle üstün yetenekli öğrencilerin aday gösterilmesinde öğrencide aranacak özelliklerin neler olduğu hakkındaki bilgilerinin yeterli olmamasının olabileceği düşünülmektedir. Alanyazın da tarandığında sınıf öğretmenleri, farklı branşlardaki öğretmenler ve öğretmen adayları ile yapılan çalışmaların sonucunda öğretmenlerin, üstün yetenekli öğrenciler konusundaki bilgilerinin yeterli olmadığı görülmektedir (Alkan 2012; Gökdere ve Ayvacı, 2004; Gökdere ve Çepni, 2005; İnan, Bayındır ve Demir, 2009; Konaş, 2009; Şahin, 2012). Bu sebeple bu araştırmanın ilk aşamasında öğretmenlerin aday gösterme sürecinde üstün yetenekli olarak nitelendirilecek öğrencilerde aramaları gereken özellikler belirlenerek yedi başlık altında toplanmıştır. Kelemen'e (2012) göre öğretmenlerin çocukları tanılama aşamasında kullanacağı en önemli tekniklerden biri gözlem tekniğidir ve öğretmenler gözlem sırasında kullanılmak üzere sıra dışı ve/veya göze çarpan öğrenme özellikleri, ileri düzeyde motivasyon, liderlik, yüksek derecede yaratıcı düşünme gibi başlıkları içeren bir kontrol listesi oluşturabilir. Bu noktada araştırma ile ortaya konulan özelliklerin, öğretmenlerin aday gösterme sürecinde oluşturmaları önerilen kontrol listesine ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Akar ve Uluman'ın (2013) araştırmasında sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri doğru aday göstermelerinin öğretmenin cinsiyeti, eğitim durumu, öğretmeni olunan sınıfın düzeyi ve öğretmenlik tecrübesi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada da, araştırma kapsamında belirlenen özelliklerin, üstün yetenekli öğrenciyi belirlemede öncelik sıralamalarının öğretmenlerin cinsiyetine, branşlarına, mezun oldukları fakülteye, çalıştıkları kuruma, üstün yetenekli çocuklarla ilgili herhangi bir eğitim alıp almamalarına göre değişip değişmediği incelenmiş ve sahip olunan bu özelliklere göre öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciyi belirlemede öncelik sıralamalarının değiştiği gözlenmiştir.

Tüm grup üzerinden yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede ilk tercih ettiği özellik öğrencinin çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olması olmuştur. Benzer olarak, alanyazında üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri arasında birçok araştırmacı duyarlılık kavramına vurgu yapmış, özellikle üstün yetenekli öğrencilerin çevre, başkalarının ihtiyaçları, sosyal toplumsal olaylara karşı akranlarına göre daha duyarlı olduğunu belirtmiştir (Akarsu, 2004; Clark, 2002; Gross, 1993; Yakmacı-Güzel, 2002). İkinci sırada dil becerisini kullanıp kendini farklı şekilde ifade edebilmesi yer alırken; son sırada arkadaş çevresinde liderlik özelliğine sahip olması yer almıştır. Aynı şekilde bütün bağımsız değişkenlere göre yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede ilk tercih ettiği özellik öğrencinin çevreye ve sosyal olaylara karşı duyarlı olmasıdır. Cinsiyete göre yapılan analizlerde erkek öğretmenler dil becerisini daha çok tercih ederken kadın öğretmenlerin akademik olarak başarılı olmayı tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin branşlarının bağımsız değişken olarak ele alındığı durumda elde edilen sonuçlara bakıldığında sınıf öğretmenlerinin akademik başarıyı, branş öğretmenlerinin de dil becerisini ikinci sırada tercih ettikleri sonucuna varılmıştır.

Üstün yetenekli çocuklarla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim alma durumlarına göre eğitim alan öğretmenler ve almayan öğretmenlerin tercihlerinde büyük farklılıklar görülmüştür. Üstün yeteneklilerle ilgili hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin dil becerisi, akademik başarı, derinlemesine inceleme yapma, yoğun ve derin bilgiye sahip olma, çok sayıda fikir üretme ve liderlik özelliğine sahip olması konusunda eğitim almayan öğretmenlerden farklı tercihler yaptıkları sonucuna varılmıştır. Üstün yeteneklilerle ilgili hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin tercih ettiği özellikler tüm grup üzerinden elde edilen değerlerle örtüşürken, eğitim almayan öğretmenlerin tercihleri tüm grup üzerinden elde edilen değerler ile örtüşmemektedir. Gear (1978), bir araştırmasında zihinsel alanda üstün yetenekli öğrenciler konusunda eğitim alan öğretmenlerin (%85.5) eğitim almayan öğretmenlere (%40.3) göre üstün yetenekli öğrencileri önemli bir farkla daha iyi tanıdığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde araştırma sonucunda eğitim alan bireylerin üstün yetenekli çocukları belirlemede kullandıkları önceliklerin bütün öğretmenlerin yaptığı tercihlerle paralel olduğu sonucu ortaya çıkarken, eğitim almayan öğretmenlerin sonuçlarında bir paralellik belirlenmemiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bilim Sanat Merkezleri süreci iç denetim raporunda (MEB, 2010), yapılan anket uygulaması neticesinde ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun, okullardaki öğretmenlerin, üstün yetenekli veya üstün zekâlı öğrencilerin ayırt edici özellikleri konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığını belirttikleri vurgulanmıştır. Renzulli (2009), belirgin bir dereceleme ölçütü kullanıldığında öğretmenlerin kendi sınıflarındaki yetenekli öğrencileri belirleyebildiklerini vurgulamıştır. Bu noktada araştırma ile ortaya konulan özellikler de dikkate alınarak üstün yetenekli öğrencilerin ayırt edici özelliklerinin belirlenmesine yardımcı olacağı düşünülen bir dereceleme ölçütü oluşturulması önerilebilir.

Çalışma sonucunda tanılama sürecinin ilk basamağı olan aday gösterme işlemi yapılırken öğretmenlerin sırasıyla çevre ve sosyal olaylara karşı duyarlı olma, dil becerisi, akademik başarı, derinlemesine inceleme yapma, yoğun ve derin bilgiye sahip olma, çok sayıda fikir üretme ve liderlik özelliğine sahip olması özellikleri açısından öğrencileri üstün yetenekli olarak aday gösterdikleri ortaya konmuştur. Çalışmanın alt problemine ilişkin bulgularda hizmet içi eğitim almayan öğretmenlerin, tüm gruptan elde edilen genel tercihlere en uzak grup olduğu belirlenmiştir. Alanyazına da bakıldığında üstün yetenekli çocuklarla çalışan tüm öğretmenlerin hizmet içi eğitim alması gerekliliği üzerinde önemle durulmuştur (Akar ve Akar, 2011; Bildiren ve Uzun, 2007; Enç, 2005; Gökdere ve Çepni, 2003; Weiner ve O'Shea, 1963). Bu doğrultuda, araştırmanın sonuçlarına ve alanyazına da dayanarak öğretmenlere üstün yetenekli öğrencileri aday gösterme sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine dair kriterler ile ilgili hizmet içi eğitim verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tüm bunlara ek olarak, Feldhusen (1998) ve Johnsen (2009), üstün yetenekli öğrenciyi aday göstermede kullanılan kaynaklar ne kadar çeşitli olursa, bireylerin veya öğrencilerin gerçekten yetenekli olduklarına dair güvenin de doğrusal bir şekilde artacağını belirtmiştir. Bu doğrultuda üstün yetenekli öğrencinin aday gösterilmesinde sadece öğretmenin aday göstermesi yerine çoklu aday gösterme sürecinin kullanılması gerektiği düşünülmektedir. Araştırma kapsamında belirlenen özelliklerin, üstün yetenekli öğrenciyi belirlemede öncelik sıralamalarının öğretmenlerin cinsiyetine, branşlarına, mezun oldukları fakülteye, çalıştıkları kuruma, üstün yetenekli çocuklarla ilgili herhangi bir eğitim alıp almalarına göre farklılaştığı görülmektedir. Bu nokta doğrultusunda, öğrencinin kendi kendisini aday göstermesi, akranın aday göstermesi ve ebeveynin aday göstermesi gibi diğer aday gösterme yolları birlikte kullanıldığında, üstün yetenekli öğrencilerin aday gösterilmesinde aranan özelliklerin daha tutarlı bir şekilde gözlenip bu öğrencilerin belirlenmesinde daha güvenilir ve isabetli kararlar verilebileceği düşünülmektedir. Son olarak, bu araştırmanın çalışma grubunda Ankara ilindeki okullar ele alınmıştır. Daha genellenebilir sonuçlar elde edilmesi ve belirlenen kriterlerin geliştirilmesi bakımından nitel ve nicel yöntemleri içeren ve daha geniş, Türkiye evrenini yansıtan bir örnekleme araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akar, İ., & Uluman, M. (2013). Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri doğru aday gösterme durumları. *Bülent Ecevit Üniversitesi, Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 199-212.
- Akar, İ., & Akar, Ş. (2011). İlköğretim okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin üstün yetenek kavramı hakkındaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 423-436.
- Akarsu, F. (2004). İstanbul Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) için bir öğrenme modeli. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu & A. E. Bilgili (Eds.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi seçilmiş makaleler kitabı* içinde (ss. 447-459). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Al-Hroub, A., & Whitebread, D. (2008). Teacher nomination of 'mathematically gifted children with specific learning difficulties' at three state schools in Jordan. *British Journal of Special Education*, 35(3), 152-164.
- Alkan, A. (2012, Mayıs). *Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrenciler hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi*. 11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumunda sunulan sözlü bildiri, Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rize.
- Ataman, A. (1998). Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler. S. Eripek (Ed.) *Özel eğitim* içinde (ss. 171-194). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ataman, A. (2000). Aileler ve öğretmenler üstün zekâlı çocuklara nasıl yardımcı olabilir? M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu & A. E. Bilgili (Eds.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi seçilmiş makaleler kitabı* içinde (ss.467-480). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Bildiren, A., & Uzun, M. (2007). Üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesine yönelik bir tanılama yönteminin kullanılabilirliğinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 31-39.
- Chan, D., W., (2000): Exploring identification procedures of gifted students by teacher ratings: Parent ratings and students self-reports in Hong Kong. *High Ability Studies*, 11(1), 69-82.
- Clark, B. (2002). *Growing up gifted. developing the potential of children at home and at school* (5th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Cutts, N. E., & Moseley, N. (2004). *Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimi* [Teaching the Bright and Gifted]. (İ. Ersevim, Çev.). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Dağlıoğlu, H. E. (1995). *İlkokul 2.-5. sınıflara devam eden çocuklar arasında üstün olanların belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Davaslıgil, Ü. (1990). Üstün çocuklar. *Yaşadıkça Eğitim*, 13,17-22.
- Davaslıgil, Ü. (2004). Erken çocuklukta üstün zekâlı çocuklara uygulanacak farklılaşmış eğitim programı. M. R., Şirin, A. Kulaksızoğlu & A. E. Bilgili (Eds.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi makaleler kitabı* içinde (ss. 289-300). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Davis, G., Rimm, S., & Siegle, D. (2011). *Education of the gifted and talented* (6th ed.). New Jersey: Pearson.
- Enç, M. (2005). *Üstün beyin gücü*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Enç, M., Çağlar, D., & Özsoy, Y. (1987). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Ersoy, Ö., & Avcı, N. (2004). *Özel eğitim*. İstanbul: Ya-pa Yayıncılık.

- Feldhusen, J. (1986). A conception of giftedness: Conception of giftedness. In R. J. Steinberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conception of giftedness* (pp. 53-92). Newyork: Cambrige University Press.
- Feldhusen, J. F. (1998). Identification and assessment of talented learners. In J. Vantassel-Baska (Eds.), *Excellence in educating gifted and talented learners* (pp. 193-210). Denver, CO: Love Publishing Company.
- Gagne, F. (2004): Giftedness and talent: Reexamining a reexamination of the definitions. In R. J., Sternberg (Eds.), *Definitions and conceptions of giftedness* (pp. 79-98). California: Sage Publication.
- Gear, G. H. (1978). Effects of training in teacher accuracy in the identification of gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 22(1), 90-97.
- Gökdere, M., & Ayvaci, H. Ş. (2004). Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli çocuklar ve özellikleri ile ilgili bilgi seviyelerinin belirlenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18,17-26.
- Gökdere, M., & Çepni, M. (2003). Üstün yetenekli öğrencilerin fen öğretmenlerinin eğitimine yönelik bir model önerisi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(3), 147-156.
- Gökdere, M., & Çepni, S. (2005). Üstün yeteneklilerin fen bilimleri öğretmenlerine yönelik bir hizmet içi eğitim uygulama ve değerlendirme çalışması. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 271-296.
- Gross, M. U. M. (1993). *Exceptionally gifted children*. London: Routledge.
- Hadaway, N., & Marek-Schroer, M. F. (1992). Multidimensional assessment of the gifted minority student. *Roeper Review*, 15(2), 73-77.
- Hoge, R. D., & Cudmore, L. (1986). The use of teacher-judgment measures in the identification of gifted pupils. *Teaching and Teacher Education*, 2, 181-196.
- Horn, C. (2002). Raising expectations of children from poverty. *Gifted Education Press Quarterly*, 16(4), 2-5.
- İnan, H. Z., Bayındır N., & Demir, S. (2009). Awareness level of teachers about the characteristics of gifted children. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 3(3), 2519-2527.
- Johnsen, S. K. (2009). Identification. In B. Kerr (Eds). *Encyclopedia of giftedness, creativity, and talent, Vol 1* (pp. 439-443). USA: Sage Publications.
- Karabulut, R. (2010). *Türkiye’de üstün yetenekliler eğitimi tarihi süreci* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (24. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kelemen, G. (2012). Identification of highly gifted children. *Exedra Journal*, (6), 43-55.
- Kokot, S. J. (1999). *Help our child is gifted*. Retrieved, from <http://inet.dpb.dpu.dk/biblio/skokot.pdf>
- Kontaş, H. (2009). *BİLSEM öğretmenlerinin program geliştirme ihtiyaçlarına ilişkin geliştirilen programın etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları:87, Erkam Matbaacılık.
- Maryland, M. (1972). *Education of gifted and talented*. Washington D.C: US Office of Education.
- Merrick, C., & Targett, R. (2004). *Gifted and talented education: Professional development package for teachers-Module 2*. GERRIC Project-The University of New South Wales, Australia.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2007). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_0.html, adresinden elde edilmiştir.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2010). *Bilim ve Sanat Merkezleri Süreçleri (Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi) İç Denetim Raporu*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_08/27014859_bilsemynerge.pdf adresinden elde edilmiştir.
- Mönks, F. J., & Katzko, M. W. (2005). Giftedness and gifted education. In R. J., Sternberg & J. E., Davidson, (Eds.), *Conceptions of giftedness* (2nd ed.), (pp 187-200). Cambridge: Cambridge University Press.
- Neber, H. (2004). Teacher identification of students for gifted programs: Nominations to a summer school for highly-gifted students. *Psychology Science*, 46(3), 348-362.
- Passow, A. H., & Rudnitski R. A. (1993). *State policies regarding education of the gifted as reflected in legislation and regulation*. Storrs, CT: National Research Center on the Gifted and Talented.
- Renzulli, J. S., (1990). A practical system for identifying gifted and talented students. *Early Child Development and Care*, 63(1), 9-18.
- Renzulli, J. S. (1999). What is thing called giftedness, and how do ee develop it? A twenty-five year perspective. *Journal for the Education of Gifted*, 23(1), 3-54.
- Renzulli, J.S. Smith, L.H. White, A.J. Callahan, C.M. Hartman, R.K., & Westberg, K.L. (2002). *Scales for rating the behavioral characteristics of superior students* (Rev. ed.). Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Renzulli, J. S. (2009). Teacher nominations. In B. Kerr (Eds.), *Encyclopedia of giftedness, creativity, and talent-Vol 2* (pp. 878-880). USA: Sage Publications.
- Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (1985). *The schoolwide enrichment model: A comprehensive plan for educational excellence*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Rudnitski, R. A. (2000). National/provincial gifted education policies: Presents state, future possibilities. In A. K. Heller, F. J. Mönks, R. J. Sternberg, & R. F. Subotnik (Eds.), *International handbook of giftedness and talented* (2nd ed.). (pp. 673-680). Oxford: Pergamon Press.
- Şahin, F. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrenciler ve özellikleri hakkında bilgi düzeylerini artırmaya yönelik eğitim programının etkililiği* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sak, U. (2009). *Üstün yetenekliler eğitim programları*. Ankara: Maya Akademi.
- Sak, U. (2010). *Üstün zekâlılar özellikleri tanılanmaları ve eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Sak, U. (2011). Üstün Yetenekliler Eğitim Programları Modeli (ÜYEP) ve Sosyal Geçerliliği. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), 213-229.
- Schack, G. D., & Starko, A. J. (1990). Identification of gifted students: An analysis of criteria preferred by preservice teachers, classroom teachers, and teachers of the gifted. *Journal for the Education of the Gifted*, 13(4), 346-363.
- Silverman, L. K., (2011). *Characteristics of giftedness scale: Research and review of the literatüre*. Retrieved, from <http://www.gifteddevelopment.com/>
- Terman, L. M. (1924). Tests and measurements of gifted children. *Washington Education Journal*, 3, 172-190.
- Turgut, M. F., & Baykul, Y. (1992). *Ölçekleme teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Uzun, M. (2004). *Üstün yetenekli çocuklar el kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Weiner, J., & O'Shea, H. (1963). Attitudes of university faculty, administrators, teachers, supervisors, and university students toward the gifted. *Exceptional Children*, 30(4), 163-165.
- Witty, P. A. (1958). Who are gifted? In N. B. Henry (Eds.), *Education for gifted, The fifty-seventh year book of the National Society for the Study of Education-Part II*. (pp. 41-63). Chicago: The University of Chicago Press.
- Yakmacı-Güzel, B. (2002). *Üstün yeteneklilerin belirlenmesinde yardımcı yeni bir yaklaşım: Dabrowski'nin aşırı duyarlılık alanları* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ziegler, A., & Stöger, H. (2004). Identification based on ENTER within the conceptual frame of the actiotope model of giftedness. *Psychology Science*, 46(3), 224-241.

Summary

Teacher Priorities on Identifying Gifted Children: A Pair-Wise Comparison Method Scaling Study

Eren Halil Özberk*
Hacettepe Üniversitesi

Elif Bengi Ünsal Özberk**
Adalet Bakanlığı

Characteristics commonly associated with giftedness child defined by Ministry of National Education (MEB) as who is intelligent and creative, has art and physical skills, has leadership capacity and performs better than peers according to specific topics (MEB, 2007). One of the major contribution of specifying gifted children has been introduced by Terman (1924) who has worked with over 250000 children with range 8 to 11 ages. Terman, defines gifted children based on various development called physical, creativity, learning, leadership and motivational specifications. In addition to previous researches Renzulli and Reis (1985), believe that giftedness is a combination of above average ability, creative thinking and duty responsibility.

Identifying giftedness confronted many challenges over years. According to Terman (1924), parents have %40 accuracy in identifying giftedness which is not a good proportion however, public school teachers have %60 accuracy discovering gifted children. Nominating children can count as a first step for those who have been diagnosed as gifted. Peers, parents and teachers are the most common nominators identifying giftedness. In Turkey, Science and Art Center (SAC) policy allow teachers and parents to nominate potential gifted children. The problem with that kind of nomination is simply because there is no specific selection criterion for children who has been thought as gifted. Based on the literature, there is no specific criterion what kind of specifications teachers consider while selecting / nominating children as well. This research aims to identify teacher's selection order by gender, graduation major, institution, and whether they have in-service training upon gifted children or not. Based on the statement, research will seek answers of following questions:

By using pair-wise comparison scaling method, how does teacher's specification priority change for nominating students as gifted;

- 1) According to overall sample?
- 2) According to gender?
- 3) According to graduation major?
- 4) According to graduation faculty?

***Corresponding Author:** Psychometrician, Hacettepe University, Ankara, E-mail: erenozberk@hacettepe.edu.tr

**Psychometrician, Ministry of Justice, Ankara, E-mail: elifbengiunsal@gmail.com

- 5) According to institution?
- 6) According to whether they have in-service training related upon gifted children or not?
- 7) According to whether they think a child is gifted or not?

Method

The study was conducted in public school in Ankara. Participants were 474 primary and 311 secondary school teachers (370 males, 415 females) with a total of 785.

The study is based on the principle of comparison of seven different specifications which were determined by SAC teachers, SAC school principals and professionals in gifted education according to the judgments of the primary and secondary school teachers using pairwise comparison method. The specifications are;

- 1) Coming up with an idea to problems and questions (Creativity)
- 2) Academic achievement
- 3) Intense and broad knowledge about various topics (Learning)
- 4) Deeper and sole investigation about wonders (Motivational)
- 5) Self-expression with using linguistic ability
- 6) Awareness to nature and social events
- 7) Leadership in entourage and in school environment (Leadership)

Analyses were performed using law of comparative judgements. Teachers were requested to conduct pairwise comparison for each specification and to code them by giving 1 point to the superior specification and 0 to the other specification in the related matrix according to what specification they found more convenient for themselves on nominating/selecting children as a gifted child. This is a descriptive study as it aims to determine an existing situation.

Results

According to the results based on whole group, teachers are most likely to nominate students who have awareness to nature and social events. Leadership in entourage and in school environment (Leadership) specification set to the bottom by teachers when nominating children. When considering gender of teachers, there are no difference between male and female teacher's first choices which both group most likely to nominate students who have awareness to nature and social events. However, last choice differs based on gender in selecting leadership in entourage and in school environment (Leadership) by female teachers, and in selecting coming up with an idea to problems and questions (Creativity). It's been concluded that teacher's graduation major doesn't make difference in first selection. Both primary school teachers and branch teachers selected awareness to nature and social events. Teachers who graduated from faculty of education versus another faculty have too much in common nominating students as gifted. Both group have had their first choice by selecting awareness to nature and social events. Findings also shows that teachers who work in both primary and secondary institutions have more willing to nominate students who have awareness to nature and social events. Teachers with in-service training experience doesn't differ at first choice.

Discussion and Conclusion

One of the most remarkable finding of this research is that teacher's first specification choice for nominating students as gifted has been found as awareness to nature and social events specification. Self-expression with using linguistic ability specification stands as a second choice for teachers. It is obvious from results that academic achievement is not the primary criteria for nominating children as gifted.

Önerilen Atıf Şekli

Özberk, E. H., & Ünsal Özberk, E. B. (2016). Üstün yetenekli çocukları belirlemede öğretmen öncelikleri: İkili karşılaştırma yöntemiyle bir ölçekleme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(2), 119-140.